

Afscheid van Rutte

Posted on 2 oktober 2021 by Eduard Bomhoff

D66-leider Kaag houdt een toespraak en maakt collega Rutte uit voor een nare man; Rutte lacht vriendelijk en prijst de onderlinge verhoudingen. Kaag houdt in de onderhandelingen tien uur lang vast aan haar onmogelijke eis om PvdA en GroenLinks samen op te nemen in de volgende regering; Rutte komt na wéér zo'n verspilde dag fris en monter naar buiten.

Na de 'normen-en-waarden'-inzet van Balkenende waren de charme en het eindeloze geduld van Rutte een verademing. Nu, tien jaar later, lijkt de geofende glimlach van onze behulpzame premier onecht, en het eindeloze geduld van Rutte een strategie om zelf buiten schot te blijven en af te wachten tot minder handige vakministers struikelen.

Machiavelli

Op 1 november 2020 schreef ik op deze plaats '[Mark is geen Margaret](#)' over verschillen in stijl tussen politici en citeerde Nicolo Machiavelli:

'Als iemand geduldig en voorzichtig is en die aanpak past bij de omstandigheden

van zijn tijd, dan zal hij succes hebben. Maar als de tijden veranderen, gaat alles voor hem verkeerd, want hij heeft zijn stijl niet aangepast. Je komt nooit iemand tegen die wijs genoeg is om zijn karakter te veranderen, deels omdat je niet je temperament kunt veranderen maar ook omdat iemand die met zijn eigen aanpak succesvol is geweest moeilijk kan inzien dat het nodig is om die op te geven. Dus als de tijd aanbreekt voor de voorzichtige man om veel sneller te handelen, kan hij dat niet en gaat ten onder.'

De ideale prins

Machiavelli had nóg een advies voor de geduldige en voorzichtige politicus en Rutte probeerde dat op te volgen tijdens het schandaal over Pieter Omtzigt en zijn 'functie elders': 'Het is prachtig om eerlijk te zijn, maar omdat bijna geen enkele politicus altijd de waarheid spreekt is het idioot om daar een principe van te maken. ..de regeringsleider moet uitmunten in liegen en bedriegen....'

Maar direct daarna volgt een waarschuwing: 'De mensen mogen nooit ontdekken dat de leider dit advies van Machiavelli volgt. Hij moet altijd naar buiten komen als de ideale prins: medelevend, betrouwbaar, integer en menselijk' (Alexander Lee, *Machiavelli*, 2000, p. 392).

Geen garantie op een mooi afscheid

Die dans op het hoge koord van de politiek heeft Rutte met Omtzigt niet voor elkaar gekregen, en nu zien we inderdaad de door Machiavelli voorspelde minachting door de kiezers. De glimlach wordt een grimas; het geduld met Kaag een list om haar te laten afgaan; en de eendaagse reis naar New York om de VN in persoon toe te spreken over het klimaat wordt ijdeltuiterij ten koste van de urgente aanpak van andere problemen (te veel tijdelijke contracten; te weinig woningbouw; geen krachtige steun voor schoolgaande jeugd; almaar duurdere energie).

Mark Rutte moet weten dat groot politiek talent geen garantie biedt op een mooi afscheid. Angela Merkel die na 16 jaar eervol en met opgeheven hoofd vertrekt is een grote uitzondering.

Volger van de publieke opinie

Deze week leerde ik van [een nabeschouwing](#) door Hans-Werner Sinn over één geheim van haar success. Merkel consulteerde iedere week vertrouwelijk opinieonderzoek en herijkte haar beleid op de peiling van het moment.

Een grote uitzondering was haar krachtige, controversiële, uitspraak over de instroom van Syrische vluchtelingen in 2015, 'Wir schaffen das'; veel vaker dan leek in het openbaar was Merkel volger van de publieke opinie en geen leider.

Een belangrijk voorbeeld dat nu Merkels erfenis bezwaart: het besluit om na de ramp van Fukushima alle Duitse kerncentrales te sluiten (hoewel Fukushima een vloedgolf betrof en helemaal geen atoom-ongeluk), waardoor Duitsland nu nog jaren langer bruinkool moet verbranden.

Niet de man om haast te maken

Volgens prof. Sinn was geen enkele kanselier in Duitsland sinds de oorlog zó weinig doortastend en zó in de ban van de meerderheids-opinie in de media als Merkel. Haar 'Mutti'-stijl zonder opschik bleef intact tot het einde. Ruttes fiets heeft tien jaar volgemaakt met charme, geduld en onbetwist meesterschap over zijn VVD, maar na Omtzigt en een half jaar prutsen aan de formatie is zijn fietsband lek en de lucht er uit.

Nederland heeft haast, en Rutte - met al zijn verdiensten - is niet de man om haast te maken. Dat bleek vorig jaar met covid-19 toen oeverloos overleg duizenden levens kostte, eerst in het voorjaar en opnieuw na de zomer.

Geen urgentie, geen daadkracht

Dat bleek eerder toen het klimaatbeleid werd overgelaten aan de 'tafels' van de lobbyisten, en op de arbeidsmarkt waar het kabinet geleidelijk toeliet dat Nederland wereldkampioen werd in 'nul-contracten' zonder bescherming.

Gebrek aan urgentie kenmerkte ook het toeslagenschandaal bij de belastingdienst, en de hervorming en efficiency van het beleid voor de asielzoekers. Genoeg overleg, maar onvoldoende daadkracht, zelfs bij een dossier dat 100 procent niet-

controversieel is: de chaos bij het CBR over de rijbewijzen en de keuringen van automobilisten.

De kwaliteit van het overheidsapparaat is onder Rutte ernstig afgenomen – niet alleen de ministeries en de belastingdienst, maar ook bij twee van de drie Planbureaus en bij De Nederlandsche Bank. Na tien jaar Rutte, is het ook daarom tijd voor een premier met een andere stijl.

Piet de Jong

Dan gaan de gedachten terug naar Piet de Jong (premier van 1967-1971). In 2013 vroeg *NRC-Handelsblad* aan 50 experts wie de beste premiers waren sinds 1900. Na Drees, Lubbers en Cort van der Linden kwam Piet de Jong op de vierde plaats. Hans Wiegel en Dries van Agt noemden hem zelfs als nummer één.

No-nonsense De Jong leidde Nederland door de roering van de jaren zestig, bereikte belangrijke hervormingen in het onderwijs en voerde de btw in.

Opvolger buiten Hofvijver

Bij zijn eerste benoeming in de regering zei de marine-man tegen koningin Juliana: 'Majesteit, zo ziet u maar hoe een mens aan lager wal kan raken.' De Jong was nooit lid geweest van een politieke partij, en kreeg als gelovig katholiek van KVP-leider Romme bij zijn start in de regering het advies om gewoon een half jaar te wachten en dan lid van de KVP te worden.

Een hoopvol precedent voor de situatie van nu, waarin Rutte's stijl is uitgewerkt en een opvolger nog niet in zicht lijkt zo lang we de hengel alleen willen uitgooien in de Haagse Hofvijver.